

pražský
studentský
summit

BACKGROUND REPORT

Mikropůjčky Světové banky

Filip Lupjan
[filip.lupjan@amo.cz](mailto:filiplupjan@amo.cz)

Obsah

1	Jak číst background	3
2	Úvod	3
3	Co je Světová Banka?	3
4	Čemu se dnes Světová Banka věnuje?	4
5	Mikropůjčky	5
	5. 1 Pozadí vzniku mikropůjček	5
	5. 2 Historie mikropůjček	5
6	Současný stav mikrofinancování	5
7	Možná Východiska	6
	7. 1 Příklad	7
8	Shrnutí	7
9	Delegátův ekonomický slovníček	8

1 Jak číst background

Tento background report vznikl pro účely simulovaného jednání Hospodářského a finančního výboru Organizace spojených národů na Pražském studentském summitu. Pro každého delegáta by měl představovat prostředek pro přiblížení problematiky mikropůjček Světové banky. Delegáti by se v něm měli dozvědět, které

aspekty téma obnáší a na jaké otázky by se měli během jednání pokusit odpovědět. Je však nutné zmínit, že background report nemá být jediným zdrojem pro delegátova stanoviska. Slouží pouze jako průvodce tématem a je uvedením do bodu agendy. Při psaní stanovisek lze čerpat z doporučených či vlastních zdrojů.

2 Úvod

Mikropůjčky, označované také jako microfunding či microfinance, jsou termíny označující jistou finanční iniciativu ze strany Světové banky. Její původní snahou bylo pomocí financování menších podniků a rodin v nejméně rozvinutých státech podporit růst ekonomiky, což by následně vedlo k vymýcení chudoby v těchto zemích. Nicméně pozdější studie ukázaly, že se tento plán nezdařil a obecná ekonomická situace zůstává v těchto

státech přibližně na stejně úrovni, jako tomu bylo předtím.¹ Důležitým faktorem je však i to, že mikropůjčky zlepšují postavení jednotlivců a rodin, zejména potom žen či matek samoživitelek.² Dostáváme se tak k podstatě tohoto problému – zdali od této iniciativy upustit, neboť nesplnila původní očekávání a nebyla schopna naplnit své původní poslání, nebo ji z humanitárních důvodů zachovat.

3 Co je Světová Banka?

Skupina Světové banky je rozvojová a ekonomická instituce aktuálně sdružující 189 zemí světa. Byla založena roku 1944 pod názvem Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj a jejím původním cílem byla obnova světa zničeného po druhé světové válce. Zasadila se tak o znovuvybudování infrastruktury, například přehrad, elektrických sítí či dopravních tepen.³

Oficiální spolupráce mezi Světovou bankou a Organizací spojených národů byla navázána 15. listopadu 1947 schválením ze strany Valného shromáždění. Tato dohoda ustanovila Světovou banku jako specializovanou agenturu OSN, definovala ji jako nezávislou organizaci a nastínila její svobodu v oblasti finančního řízení.⁴

Světová banka taktéž spolupracuje s OSN na mnoha různých projektech. V roce 2018 například uzavřely strategické partnerství s cílem pomoci zemím implementovat tzv. „2030 Agenda for Sustainable Development.“⁵

„Tato dohoda ustavila Světovou banku jako specializovanou agenturu OSN, definovala ji jako nezávislou organizaci a nastínila její svobodu v oblasti finančního řízení.“⁴

V rámci této agendy je zastoupeno 17 cílů udržitelného rozvoje, tzv. SDGs (Sustainable Development Goals), mezi které se řadí například vymýcení chudoby, konec hladu, dále pak zdraví a kvalitní život, rovnost mužů a žen, důstojná práce a ekonomický růst či všeobecná rovnost. Právě k dosažení zmíněných priorit mají sloužit mikropůjčky.⁶ Na ně je však v současnosti nahlízeno ze

dvou zcela odlišných perspektiv. Jednání vychází ze situace, kdy by Světová banka požádala Organizaci spojených národů o projednání této agendy, neboť věří, že pohled OSN by mohl do této situace vnést nové poznatky. (*Tento krok Světová banka nikdy neučinila, nicméně budeme pro účely jednání považovat tuto informaci za pravdivou.*)

SDGs (Sustainable development goals), tedy cíle udržitelného rozvoje, představují program na následujících 15 let (2015-2030) a navazují na úspěšnou agendu MDGs (Rozvojových cílů tisíciletí). Cíle udržitelného rozvoje jsou výsledkem tříletého procesu vyjednávání, které začalo na konferenci Organizace spojených národů o udržitelném rozvoji v roce 2012 v Riu de Janeiro. Na formulaci SDGs se podíleli všechny členské státy OSN, zástupci občanské společnosti, podnikatelské sféry, akademické obce i občané ze všech kontinentů. Agendu udržitelného rozvoje oficiálně schválil summit OSN 25. září 2015 v New Yorku v dokumentu Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, jehož součástí jsou i Cíle udržitelného rozvoje.⁶

4 Čemu se dnes Světová Banka věnuje?

V současnosti je Světová banka jedním z nejvýznamnějších zdrojů financí zaměřených na zlepšení situace v rozvojových zemích. V její struktuře funguje celkem 5 institucí, které dohromady tvoří Skupinu Světové banky. První institucí je IBRD (The International Bank for Reconstruction and Development), což je organizace, z níž vzešla samotná Světová banka. Druhou organizací je IDA (The International Development Association), která se soustředí především na pomoc úplně nejchudším oblastem. Momentálně se věnuje 74 nejchudším zemím světa. Její velkou výhodou je přívětivost ke klientům, neboť si za půjčky účtuje minimální, někdy dokonce nulové úroky. Nabízí velmi dlouhou dobu splatnosti, která může dosáhnout až 50 let.⁷

Třetím oddělením Světové banky je IFC (The International Finance Corporation). Jedná se o největší instituci napomáhající rozvoji soukromého sektoru v rozvojových zemích.⁸ Momentálně se také zaměřuje na

pomoc projektům s cílem omezit současnou klimatickou krizi nebo vyrovnat nerovnosti mezi pohlavími.⁹ Jedná se také o hlavního aktéra v poskytování mikropůjček.¹⁰

Čtvrtým prvkem Skupiny světové banky je organizace MIGA (The Multilateral Investment Guarantee Agency), jejíž cílem je získat soukromé investory do rozvojových zemí.¹¹ Příkladem se stala aktuální krize způsobená pandemií covidu-19, která zasáhla ekonomiku mnoha zemí, například Paraguay. MIGA momentálně pomáhá s obnovou paraguayské ekonomiky poskytováním dlouhodobých půjček tamní národní bance a důležitým ekonomickým sektorem.¹²

Poslední složkou je ICSID (The International Centre for Settlement of Investment Disputes), která se zabývá konflikty v rámci investic. Jedná se o orgán, který řeší mezinárodní investiční spory a formou diskuze se zasazuje o jejich řešení.¹³

5 Mikropůjčky

Mikropůjčky by se daly definovat jako snahy o poskytnutí finančních služeb pro domácnosti a malé podniky, které jsou vyloučeny z tradičních komerčních bankovních služeb.¹⁴ Běžně se jedná o nízkopříjmové osoby,

„Mikropůjčky by se daly definovat jako snahy o poskytnutí finančních služeb pro domácnosti a malé podniky, které jsou vyloučeny z tradičních komerčních bankovních služeb.“¹⁵

Koncept mikropůjček vedl v roce 1983 ke vzniku Grameen Bank, organizace zabývající se mikrofinancováním a ve velké míře se podílející na rozvoji společnosti. Na stejném principu vznikla v roce 1997 první velká mikrofinanční kampaň. Už z počátku měl tento projekt 13 milionů zákazníků.¹⁷

Byla zahájena devítiletá kampaň, jejímž cílem bylo pomoci alespoň 100 milionům světově nejchudších rodin. Projekt cílíl ve velké míře na ženy, které v mnohých rozvojových státech nemají stejné šance na uplatnění jako muži, jejich finanční a ekonomický status je tak značně horší.¹⁸

OSVČ (osoby samostatně výdělečně činné), neformálně zaměstnané (tedy bez smlouvy nebo také pracující tzv. na černo) či osoby s omezenými formálními identifikačními doklady. Ze zmíněných či jiných důvodů nemohou dostat půjčku od tradiční banky, proto se obrací na Světovou banku.¹⁵

5. 1 Pozadí vzniku mikropůjček

Mikropůjčky vznikly jako projekt ekonoma Muhammada Yunuse v roce 1976. O problematiku chudoby se začal zajímat již roku 1974 během velkého hladomoru v Bangladéši, když si uvědomil, jak moc mohou lidem pomáhat i drobné půjčky. První peníze půjčil z vlastní kapsy ženám z bangladéšské vesnice Jobra, které se věnovaly výrobě bambusového nábytku. Ty původně nakupovaly bambus za peníze půjčené od lichvářů, jenže po prodeji zboží musely platit ohromné úroky a čistý zisk tak nestačil na uživení rodiny. Běžné banky navíc neměly zájem poskytovat malé a rizikové úvěry chudým lidem, kteří tak jen stěží dosáhli na životní minimum.¹⁶

5. 2 Historie mikropůjček

Největší rozdíly mezi ženami a muži panují v jižní Asii, na Blízkém Východě a v severní Africe¹⁹, zejména kvůli tamní kultuře, která znevýhodňuje ženy a dívky. V některých částech těchto regionů mají dívky velmi limitované možnosti, například co se školní docházky týče. Kvůli tomu pak postrádají potřebné vzdělání a nemohou se efektivně uplatnit na trhu práce.²⁰

V některých oblastech, zejména pak v muslimských státech, je žena velmi silně vázáná na svého manžela, případně jiného mužského člena své rodiny. Ženy tak nemohou bez svolení muže chodit do práce, zakládat vlastní podniky, ani jinak figurovat na trhu práce.²¹

6 Současný stav mikrofinancování

V roce 2018 využívalo mikrofinancování 139,9 milionů lidí, což je o 40 milionů více než v roce 2009. Přibližně 80 % z nich tvoří ženy, 65 % uživatelů jsou domorodí obyvatelé z chudých poměrů. Počet lidí, kteří se stávají recipienty mikropůjček, stále roste.²²

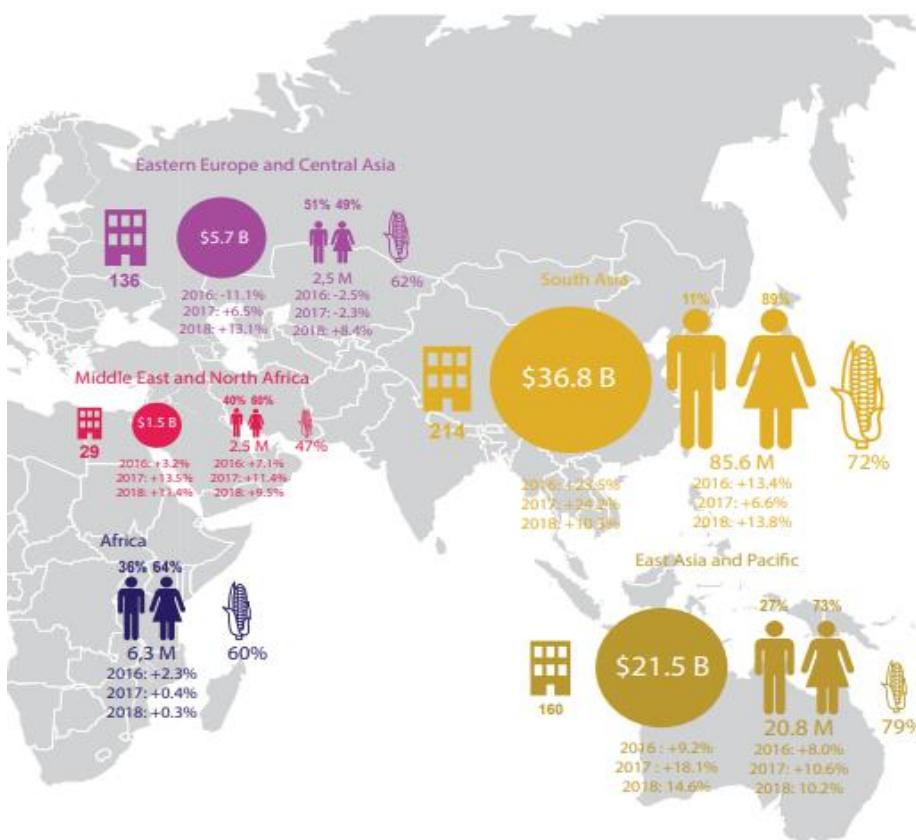
Slovny ekonomické novinářky Rachel Morgan Cauterové: „Mikrofinancování je důležité, protože poskytuje

prostředky a přístup ke kapitálu finančně znevýhodněným, například těm, kteří nejsou schopni získat běžné účty nebo úvěry od tradičních bank. Bez mikropůjček by se tyto skupiny mohly uchýlit k využívání rizikových půjček, zálohám z výplat s extrémně vysokými úrokovými sazbami nebo půjčkám od rodiny či přátel.

Mikrofinancování jim pomáhá investovat do jejich podnikání a v důsledku toho investovat do sebe samých.²³

Objevují se však i hlasy, které se současnou podobou mikropůjček nesouhlasí. Podle antropologa Jasona Hickela dokonce mikropůjčky chudobu ještě více prohlubují.²⁴

Dle jeho slov: „Většina mikropůjček je využívána k nákupu spotřebního zboží – k uspokojení základních potřeb, které jsou nezbytné k přežití. [...] Výsledkem je, že recipienti negenerují žádné nové příjmy, které by mohli použít na splácení svých půjček, takže si nakonec vezmou další půjčky na splacení těch starých, až se nakonec dostanou do dluhové pasti.“²⁵

Obr. 1: Tento graf zobrazuje celkový finanční obnos, který putoval do daného regionu. Ukazuje také počet podniků, které pomohl vybudovat, kolik procent recipientů mikropůjček byli muži a ženy a taktéž procento financí určené pro zemědělské odvětví.

7 Možná východiska

Jak již bylo zmíněno, mikropůjčky nesplnily svůj původní účel. Nedokázou fungovat jako vzruha pro nejméně rozvinuté světové ekonomiky, nicméně jsou pro mnoho lidí nezbytné pro zajištění důstojného života. Je tedy otázkou, jak s těmito faktami nakládat a jak vzniklou situaci řešit.

Možným řešením tohoto problému by mohla být nová iniciativa. Možností je zrušení starého konceptu mikropůjček s cílem hospodářského růstu a následně zavedení nové iniciativy, která si bude přímo klást za cíl pomoci lidem na nebo pod hranicí chudoby. Lidem,

kteří z jakýchkoliv důvodů nemohou dosáhnout na půjčku od tradičních komerčních bank.

Na tuto problematiku však lze nahlížet z mnoha úhlů a jako vhodné východisko může být i úplné zrušení tohoto konceptu. Důvodem může být nenaplnění původního očekávání, selhání v dosažení cíle či nefunkčnost momentálně zaběhlého systému. Pro státy s primárním cílem hospodářského růstu se nejspíš jedná o nejlepší řešení.

Výsledným produktem jednání by tak mohla být rezoluce doporučující Světové banky zrušení konceptu

mikropůjček v současné podobě a zavedení nové iniciativy Světové banky podporované Organizací spojených národů. Tato rezoluce by mohla stanovit založení věřitelského fondu, který by sloužil k vyplácení mikropůjček. Tento fond by fungoval pod záštitou Světové banky a OSN, které by společnými silami regulovaly jeho užívání. Výhodou tohoto postupu by byla kompletní reforma systému mikropůjček. Odpůrci stávajícího systému by tak dosáhli zrušení zaběhlého konceptu a zastáncům by bylo zaručeno zachování podpory, kterou v současnosti mikropůjčky poskytují.

7.1 Příklad

Je nutné zmínit, že mikropůjčky nejsou pouze dominantou rozvojového světa, ale jsou potřebné i jinde ve světě, například v Evropě. Příkladem mikrofinancování na národní úrovni je Švédsko. Leč se jedná o skandinávskou zemi se silným sociálním

programem, přibližně 9 % lidí, tedy 800 000, se nachází pod hranicí chudoby. Jedná se hlavně o rodiny s pouze jedním příjmem, zejména ženy, mladou a starou generaci a imigranty. Chudoba se týká i občanů ve venkovských oblastech.²⁶

Nejznámějším poskytovatelem mikropůjček je státní společnost ALMI zaměřující se na podporu startupů a malých firem. Poskytuje úvěry do výše 10,7 tisíc eur na splatnou dobu 5 let se zanedbatelnými úroky. Většina firem je díky tomuto úvěru schopna zvládnout rozjezd podnikání a uchytit se na trhu.²⁷

Dalším podpůrným konceptem ve Švédsku je PI-TEM (Partnership for Integration, Growth, Entrepreneurship and Multitude). Jeho hlavním cílem je podporovat podnikatelské záměry napříč minoritní komunitou. Pracují také se ženami, kterým pomáhají přeměnit jejich nápady ve funkční podnikání. Navíc spolupracují s výše uvedenou společností ALMI, která poskytuje finance potřebné na rozvoj těchto podnikání.²⁸

8 Shrnutí

Mikropůjčky jsou momentálně ve střetu dvou pohledů na tuto problematiku. Byly zavedeny jako koncept, který měl podpořit nejméně rozvinuté ekonomiky v těch nejchudších oblastech světa. Místo toho však slouží jako podpora pro ty nejchudší rodiny a jednotlivce. Někteří stojí za zrušením tohoto konceptu, neboť nepřinesl kýženou změnu v ekonomice

zaostalejších států. Druhá strana však může oponovat humanitární podporou pro ty nejchudší rodiny a jednotlivce, kteří jsou na této pomoci závislí. Důležitým aspektem je také zaměření na ženy, které mají často zhoršené postavení ve společnosti a na trhu práce, mikropůjčky putují proto převážně k nim

9 Delegátův ekonomický slovníček

Pro zlepšení schopnosti orientace ve složitém ekonomickém prostředí je součástí tohoto backgroundu i slovník základních ekonomických pojmu, které by se vám v průběhu jednání či při psaní stanovisek mohly hodit. Tyto pojmy souvisí především s tímto bodem agendy, nicméně věřím, že je shledáte užitečnými i při zpracovávání ostatních bodů, kterými se v letošním ročníku výbor ECOFIN zabývá:

- **HDP (Hrubý domácí produkt)**, anglicky GDP (Gross Domestic Product), „je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území; používá se pro stanovení výkonnosti ekonomiky.“
- **PPP (Parity kupní síly)**, anglicky Purchasing Power Parity, „jsou indikátory cenových rozdílů v jednotlivých zemích. V nejjednodušší verzi představuje poměr cen v národních měnách za stejné výrobky a služby v různých zemích.“
- **HDI (Index lidského rozvoje)**, anglicky Human Development Index, je jakýmsi pokusem o měřitelnost kvality lidského života. Měří se na základě tří faktorů: lidského zdraví, úrovně vzdělanosti a hmotné životní úrovni. „Lidské zdraví je vyjádřeno jako průměrná očekávaná délka života při narození. Úroveň vzdělanosti se stanovuje jako podíl gramotného obyvatelstva a kombinovaný podíl populace navštěvující školy prvního, druhého a třetího stupně. Hmotná životní úroveň je vyjádřena jako HDP, ovšem přepočtený na paritu kupní síly.“
- **Mezinárodní hranice chudoby**, anglicky International Poverty Line, je „peněžní práh, pod kterým je jednotlivec považován za žijícího v chudobě. Vypočítává se tak, že se z každé země vezme hranice chudoby – vzhledem k hodnotě zboží potřebného k užívení jednoho dospělého jedince – a převede se na dolary. Současná mezinárodní hranice chudoby je 1,90 USD na den.“
- **Životní minimum**, anglicky living wage, je „minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.“
- **Existenční minimum**, anglicky také living wage nebo hovorově breadline, je „minimální hranici peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežít.“

Otázky pro jednání

- Jsou občané vašeho státu recipienty rozvojových mikropůjček? Pokud ano, jak je využívají?
- Jak váš stát nahlíží na problematiku mikropůjček? Je pro jejich zrušení, nebo zachování?
- Jaké programy ekonomického rozvoje váš stát podporuje?
- Lze doporučit transformaci konceptu mikropůjček tak, aby více vyhovovaly jejich současnému a reálnému využití (pomoc chudým rodinám, ženám atd.)?
- Do jaké míry je váš stát zapojen do konceptu mikrofinancování? Přispívá finančními prostředky na rozvoj mikrofinancování v jiných zemích, nebo je spíš jejich příjemcem?

Doporučené zdroje

Obecné informace k momentálnímu stavu mikropůjček.

- <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/03/30/does-microfinance-still-hold-promise-for-reaching-the-poor>

Propojení Světové banky a 2030 Agenda for Sustainable Development.

- <https://www.worldbank.org/en/programs/sdgs-2030-agenda>

Jak mikropůjčky pomáhají ženám po celém světě.

- <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/11523>

Rozhovor s ekonomickým antropologem Jasonem Hickelem, jehož vyjádření jsem použil výše v background reportu.

- <https://www.youtube.com/watch?v=3RzaMfBLMvE>

TEDx Talk Muhammada Yunuse, zakladatele konceptu mikropůjček, na téma historie mikrofinancování.

- <https://www.youtube.com/watch?v=6UCuWxWiMaQ>

Pražský studentský summit

Pražský studentský summit je unikátní vzdělávací projekt existující od roku 1995. Každoročně vzdělává přes 300 studentů středních i vysokých škol o současných globálních tématech, a to především prostřednictvím simulace jednání tří klíčových mezinárodních – OSN, NATO a EU.

Asociace pro mezinárodní otázky

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

Filip Lupjan

Autor je spolupracovníkem Asociace pro mezinárodní otázky a členem přípravného týmu Pražského studentského summitu.

Autor: Filip Lupjan

Imprimatur: Jan Polanský, Kryštof Kruliš, Matěj Frouz, Stanislav Kamenický

Jazyková úprava: Tomáš Brabec, Anna Švaňhalová, Sára Abboudová

Sazba: Stanislav Kamenick

Grafická úprava: Jaroslav Kopřiva

**Vydala Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro
potřeby XXVII. ročníku Pražského studentského summitu.**

© AMO 2021

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460

e-mail: summit@amo.cz

IČ: 65 99 95 33

www.amo.cz

www.studentsummit.cz

Seznam použitých zdrojů

¹ Chen, J., Chang, A. Y., & Bruton, G. D. (2017). Microfinance: Where are we today and where should the research go in the future? International Small Business Journal, 35(7), 793–802. <https://doi.org/10.1177/0266242617717380>

² How microfinance is helping poor households and businesses survive and thrive: 6 things to know [online]. 27.8. 2020 [cit. 2021-9-3]. Dostupné z: <https://www.adb.org/news/features/how-microfinance-helping-poor-households-and-businesses-survive-and-thrive-6-things>

³ The World Bank. History [online]. [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/about/history>

⁴ The World Bank: World Bank Group Timeline [online]. [cit. 2021-7-26]. Dostupné z: <https://time-line.worldbank.org/event/1651>

⁵ UN-World Bank Group Joint Statement on Signing of a Strategic Partnership Framework for the 2030 Agenda [online]. 18.5. 2018 [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/05/18/un-world-bank-group-joint-statement-on-signing-of-a-strategic-partnership-framework-for-the-2030-agenda>

⁶ POISSON, Emilie. Microfinance: Its development holds promise for the achievement of the SDGs [online]. 23.8. 2016 [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: <https://ideas4development.org/en/microfinance-its-development-holds-promise-for-the-achievement-of-the-sdgs/>

⁷ International Development Association. About [online]. [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <https://ida.worldbank.org/about/what-is-ida>

⁸ International Finance Corporation. About IFC [online]. [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/about+ifc+new

⁹ Our Funding: IFC [online]. 2021 [cit. 2021-7-25]. Dostupné z: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/CORP_EXT_Content/IFC_External_Corporate_Site/About+IFC_New/Investor+Relations+Funding/

¹⁰ IFC: Loans [online]. 2021 [cit. 2021-9-30]. Dostupné z: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/solutions/products+and+services/loans/loans

¹¹ Multilateral Investment Guarantee Agency. About us [online]. [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <https://www.miga.org/about-us>

¹² MIGA. Banco nacional de Fomento de Paraguay [online]. 2021 [cit. 2021-7-25]. Dostupné z: <https://www.miga.org/project/banco-nacional-de-fomento-de-paraguay-o>

¹³ International Centre for Settlement of Investment Disputes. About ICSID [online]. [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <https://icsid.worldbank.org/about>

¹⁴ BECK, Thorsten. Microfinance: A Critical Literature Survey. IEG [online]. Duben, 2015, , 59 [cit. 2021-7-25]. str. 3. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23546/Microfinanceooooliteraturoesurvey.pdf>

¹⁵ Ibid.

¹⁶ LIBERTO, Daniel. Muhammad Yunus: Definition [online]. 2020-09-09, [cit. 2021-7-26]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/m/muhammad-yunus.asp>

¹⁷ CULL, Robert a Jonathan MORDUCH. Microfinance and Economic Development [online]. s. 5, 45 [cit. 2021-7-25]. Dostupné z: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/107171511360386561/pdf/WPS8252.pdf>

¹⁸ Ibid.

¹⁹ The promise of microfinance and women's empowerment [online]. Únor, 2014, s. 5, 24 [cit. 2021-7-25]. Dostupné z: https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/EY-The%20promise-of-microfinance-and-womens-empowerment_14123436-7f3a-4a87-a76f-94e931c9ed5e.pdf

²⁰ ZHANG, Quanda a Alberto POSSO. *The promise of microfinance and women's empowerment* [online]. , 1 [cit. 2021-7-25]. Dostupné z: <https://theconversation.com/how-microfinance-reduces-gender-inequality-in-developing-countries-73281>

²¹ MOUSSA, Garcia. *A Time for Change: Women of the Middle East* [online] 2015-1-4, [cit. 2021-8-24]. Dostupné z: <https://www.geopolitica.info/women-of-the-middle-east/>

²² Ibid. s. 3.

²³ MORGAN CAUTERO, Rachel. *Why Microfinancing Is Important to Small Business* [online]. 22. května 2021 [cit. 2021-7-26]. Dostupné z: <https://www.thebalance.com/what-is-microfinance-and-how-does-it-work-4165939>

²⁴ The microfinance delusion: who really wins? *The Guardian* [online]. 10.6. 2015 [cit. 2021-7-24]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2015/jun/10/the-microfinance-delusion-who-really-wins>

²⁵ Ibid.

²⁶ BALI SWAIN, Ranjula a Per JONSSON. *Microfinance in Sweden* [online]. Leden, 2009, s. 2, 8 [cit. 2021-7-26]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/267633079_Microfinance_in_Sweden

²⁷ Ibid. s. 3

²⁸ Ibid. s. 4